

ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALARNING SHAXSNI SHAKLLANISHDAGI AHAMIYATI

Abdullaeva Sanobar Berdiyevna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti assistenti

Turdiqulova Durdona Sa'dullo qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda jamiyatimizda axborot komunikatsiyalari texnologiyalari hamda pedagogik dasturiy vositalar talabalarning shaxs sifatida shakllanishida muhim omilga aylangan. Axborot texnologiyalari nafaqat bilim berish jarayonini osonlashtirmaydi, balki shaxsning ijtimoiy, ma'naviy, intellektual rivojlanishida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalarning shaxs shakllanishidagi roli, afzalliklari va cheklovlari to'g'risidagi ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Shaxs, zamonaviy axborot texnologiyalari, pedagogik dasturiy vositalar, ta'lim, tarbiya.

ЗНАЧЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПРОГРАММНЫХ СРЕДСТВ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация: Сегодня в нашем обществе информационно-коммуникационные технологии, а также педагогические программные средства стали важным фактором формирования личности учащихся. Информационные технологии не только облегчают процесс передачи знаний, но и создают новые возможности в социальном, духовном, интеллектуальном развитии личности. В данной статье освещается роль, преимущества и ограничения современных информационных технологий и педагогических программных средств в формировании личности.

Ключевые слова: личность, современные информационные технологии, педагогические программные средства, образование, воспитание.

THE IMPORTANCE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES AND PEDAGOGICAL SOFTWARE IN PERSONALITY FORMATION

Abstract: Today in our society, information and communication technologies, as well as pedagogical software tools, have become an important factor in shaping the personality of students. Information technologies not only facilitate the process of knowledge transfer, but also create new opportunities for the social, spiritual, and intellectual development of a person. This article highlights the role, advantages and limitations of modern information technologies and educational software in personality formation.

Keywords: personality, modern information technology, pedagogical software tools, education, upbringing.

KIRISH: Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida jamiyat hayotining barcha sohalari, ayniqsa ta'lim tizimi jadal ravishda o'zgarib bormoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim jarayoni mazmuni, shakli va usullariga tubdan ta'sir ko'rsatib, shaxsni shakllantirishda yangi imkoniyatlar va yondashuvlarni vujudga keltirmoqda. Bugungi kunda ta'lim samaradorligini oshirish, talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatlari va raqobatbardoshligini rivojlantirish zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda pedagogik dasturiy vositalar bilan uzviy bog'liqdir.

Zamonaviy axborot texnologiyalari ta'lim oluvchining bilish faolligini oshirish, o'quv materialini vizual va interaktiv shaklda taqdim etish, ta'lim jarayonini individuallashtirish hamda differensiatsiyalash imkonini beradi. Ayniqsa, elektron darsliklar, multimedia vositalari, virtual laboratoriyalar, masofaviy ta'lim platformalari va interaktiv dasturlar talabalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Bu esa shaxsning faol, mustaqil va ijodiy shakllanishiga xizmat qiladi.

Pedagogik dasturiy vositalar esa o'qitish jarayonida o'qituvchi va talaba o'rtasida samarali muloqotni ta'minlash, ta'lim natijalarini baholash va tahlil qilish, bilimlarni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu vositalar

orqali ta'lim oluvchi nafaqat tayyor bilimlarni o'zlashtiradi, balki axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy fikrlash va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Natijada ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan xarakter kasb etadi.

Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari shaxsning axborot madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Axborot bilan ishlash, raqamli muhitda xavfsiz harakat qilish, texnologiyalardan maqsadli va samarali foydalanish kabi ko'nikmalar hozirgi zamon talablariga javob beradigan shaxsni tarbiyalashda alohida ahamiyatga ega. Shu bois, ta'lim tizimida axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalardan oqilona foydalanish masalasi dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI: Biz bilamizki, axborot texnologiyalari deganda, ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, uzatish, qayta ishlash mumkin bo'lgan usullar va vositalar tushuniladi. Ta'lim sohasida esa bu texnologiyalar o'quv-mashg'ulot jarayonini yangicha tashkil etish, o'quvchilarning faolligini oshirish, individuallashtirilgan ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi. Masalan, "Information technologies in education" mavzusidagi materiallarda A.A. Aksyukhin va boshqalar axborot texnologiyalarining ta'limda o'rni «zarur, shart» ekanligini ta'kidlaydilar. O'zbekistonda ham raqamli texnologiyalar orqali ta'lim jarayonining raqamlashtirilishi va talabalarga onlayn-platformalar orqali ta'lim berish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu texnologiyalarning shaxs shakllanishiga ta'siri keng-axborot resurslari orqali o'zini yangilash, mustaqil o'rganish, tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mumkin.

Pedagogik dasturiy vositalar -o'quv jarayonida qo'llaniladigan elektron o'quv ilovalari, interaktiv darsliklar, avtomatlashtirilgan o'quv tizimlari va boshqa o'quv-moslamalarni anglatadi. Masalan, "Pedagogicheskie programmnye sredstva: uchebnoe posobie" risolada pedagogik dasturiy vositalarning tasnifi, talablari, intellektual o'quv tizimlari va boshqa jihatlarini yoritadi. Pedagogik dasturiy vositalar talabalarga mavzuni mustaqil o'rganish, interaktiv mashg'ulotlar orqali qiziqishni saqlab qolish va zamonaviy media vositalari orqali vizual hamda amaliy tomonlarini kuchaytirish imkonini beradi. Masalan, bu vositalar yordamida

talaba tajriba o'tkazishi, model yasashi yoki virtual muhitda amaliyot qilish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, pedagogik dasturiy vositalar shaxsning o'z-o'zini rivojlantirishiga-mustaqil o'rganish, izlanish, tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA: Shaxs-bu ma'naviy-axloqiy, intellektual, ijtimoiy jihatdan rivojlangan individualdir. Zamonaviy axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalar shaxs shakllanishida quyidagi jihatlar orqali ta'sir qiladi:

- **Ma'lumotga tez va keng kirish imkoniyati:** Internet, elektron ta'lim platformalari orqali shaxs kerakli bilim va resurslarga oson yetib boradi. Bu esa bilim olishni kengaytiradi va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.
- **Individuallashtirilgan ta'lim:** Axborot texnologiyalari yordamida har bir o'quvchi yoki talaba o'z qobiliyatiga mos tarzda o'rganishi, kuchli va zaif tomonlarini belgilashi mumkin. Masalan, axborot kommunikatsion texnologiyalar asosida ta'lim jarayonini talabaning ehtiyojlariga moslash mumkin.
- **Faollik va ishtirokchiligi:** Interaktiv dasturlar, multimedia vositalari talabani passiv holatdan faollikka o'tkazadi, bunda shaxsning tashabbuskorligi kuchayadi.
- **Hamkorlik va global aloqalar:** Axborot texnologiyalari yordamida o'quvchilar va talabalar boshqa mamlakatlar, maktablar bilan aloqaga kirishi, jahon ta'lim maydonida faol bo'lishi mumkin. Bu esa ijtimoiy jihatdan ochiq, jahonqarashli shaxslarni shakllantiradi.
- **O'z-o'zini boshqarish va o'zini takomillashtirish:** Dasturiy vositalar orqali talaba o'z taraqqiyotini kuzatishi, o'zini baholashi, mustaqil topshiriqlarni bajarishi mumkin. Bu esa shaxsiy mas'uliyatni kuchaytiradi.

Bundan tashqari, shaxsning raqamli madaniyatini rivojlantirish, axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan ongli foydalanishni o'rgatish ham muhimdir. Shu o'rinda uning afzalliklari va cheklovlari haqida aytish mumkin. Ta'lim jarayonida resurslar va vositalarning xilma-xilligi orqali, ya'ni video,

animatsiya, simulyatsiya, virtual muhitlar yordamida mavzular jonliroq, tushunarliroq bo'ladi.

- Talabalarga axborot texnologiyalari bilan o'quv jarayoni *"bir shaxs uchun"* tarzda individuallasadi.
- O'qituvchi va talabaning roli o'zgaradi, ya'ni faqat ma'lumot beruvchi emas, balki mentor, maslahatchi rolini oladi.
- Bilimga kirish cheklari kamayadi, ya'ni geografik, vaqt chegaralari tekislanadi.

Cheklovlar va xavf-qo'rqinchlar:

- Texnik vositalar, internet aloqasi va qurilmalar yetishmasligi muammo tug'dirishi mumkin, ya'ni ayrim hududlarda bu imkoniyatlar cheklangan.
- Raqamli savodsizlik: bunda o'quvchi, talaba yoki o'qituvchi texnologiyani samarali ishlata olmasa, imkoniyatlar cheklanadi.
- Dasturiy vositalarning sifati va mazmun jihatdan boyligi turlicha bo'lishi mumkin, ba'zan dasturiy vosita maqsadga muvofiq bo'lmaydi yoki o'quv jarayonini to'liq qo'llab-quvvatlamaydi.
- Talaba bilimi ortiqcha axborot bilan boyitilishi mumkin, ya'ni bu xolda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, axborotni saralash qobiliyatini o'rgatish zarur.
- Interaktiv va texnologik muhit shaxsiy aloqalar, inson-inson munosabatlari o'rnini to'liq bosolmaydi, vaxolanki, bu jihat shaxsiy jihatdan rivojlanishda e'tibordan chetda qolmasligi lozim.

O'zbekistonda ta'lim sohasida axborot texnologiyalarining tatbiq etilishi kengayib bormoqda. Masalan, onlayn ta'lim platformalarining joriy etilishi, elektron darsliklar, interaktiv darslar tashkil etilishi bilan bu jarayon mustahkamlanmoqda. Shu bilan birga, pedagogik dasturiy vositalarning rivojlanishi ham markaziy ahamiyat kasb etmoqda.

Kelajakda esa bir qancha istiqbolli yo'nalishlar ko'zda tutilmoqda:

- Bulutli ta'lim muhitlari-talabalar va o'qituvchilar uchun hamma joydan, hamma vaqtda resurslarga kirish imkoniyatlarini beradi.

- Sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganishning ta'lim jarayoniga integratsiyasi-talabalarning ehtiyojiga mos adaptiv o'quv tizimlari hisoblanadi.
- Virtual va kengaytirilgan haqiqat, gamifikatsiya-dars mashg'ulotlarini yanada qiziqarli va interaktiv qilishga yordam beradi.
- Ta'lim jarayonida raqamli etik, axborot xavfsizligi, ma'lumot madaniyati kabi jihatlar o'z o'rnini yanada mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, mamlakatimizda cheklovlar va muammolar ham mavjud, ya'ni infratuzilmaning muvofiqligi, mutaxassislar salohiyati, pedagoglarning axborot texnologiyalari bo'yicha savodxonligi va resurslarning zamonaviyligi kabi masalalar e'tibordan chetda qolmasligi lozim.

Xulosa: Zamonaviy axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalar shaxsning shakllanishida muhim asos yaratadi. Ular bilim olishni osonlashtiruvchi, shaxsning o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi, ijtimoiy va intellektual jihatdan ochiq bo'lgan muhit yaratadi. Biroq bu vositalar faqat texnik jihatdan joriy etilishi bilan yetarli emas, ya'ni pedagoglarning metodik tayyorgarligi, texnologiyalarning mazmun jihatdan boyligi, talabalarning axborot madaniyati ham birdek muhimdir. Shaxs shakllanishi jarayonida axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalar bilan birga ma'naviy-axloqiy tarbiya, ijtimoiy muhit va individual psixologik xususiyatlar ham ahamiyatlidir. Shu bois, kelajakda bu jihatlarga jiddiy e'tibor qaratish zarur hisoblanadi.

Адабиётлар:

1. Abdullayeva S., Maxmudova Z., Xujakulov S. TIBBIY TA'LIMDA VR TECHNOLOGIYA //Eurasian Journal of Academic Research. – 2022. – T. 2. – №. 11. – С. 1140-1144.
2. Toxirova, F. O., Malikov, M. R., Abdullayeva, S. B., Ne'matov, N. I., & Rustamov, A. A. (2021). Reflective Approach In Organization Of Pedagogical Processes. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 7(03), 2020.
3. Abdullayeva, S., Maxmudova, Z., & Xo'jaqulov, S. (2023). MODERN METHODS OF INFORMATION EXCHANGE IN POLYCLINIC CONDITIONS. Modern Science and Research, 2(10), 304-310.

4. Абдуллаева, С., & Раупова, Р. (2024). ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ МЕТОДЛАРИ ВА ВАЗИФАЛАРИНИ ЎРГАНИШ-БЎЛАЖАК ПЕДАГОГЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ОМИЛИДИР. Modern Science and Research, 3(1), 91-97.